

I

S T U D I A
P A U L I N A

SAULIUS TARSĪTIS SUSITINKA KRISTŪ.
REFLEKSIJOS PAGAL APD 9,1-9

SKAITYDAMAS Luko pasakojimą apie Sauliaus tarsiečio patirtį prie Damasko vartų, skaitytojas dažnai prieš akis regi Michelangelo Merisi, vadinto Caravaggio, drobę, kurią gali pamatyti Romos *Maria del Popolo* bažnyčios lankytojai. Pagrindinis paveikslo, nutapyto 1600-1601 m., veikėjas, kaip būtų galima tikėtis, yra ne tas, kuris vėliau taps tautų apaštalu, ir net ne prisikėlęs Kristus (paveiksle jo išvis nėra), o arklys, nuo kurio neva nukrito keliaujantis Saulius. Neva, nes mažai tikėtina, kad Saulius savo kelionėje jojo arkliu. Bent jau *Apaštalu darbų* knygos autorius apie tai neužsimena. Gyvulus ir po juo gulintis jaunuolis yra apgaubti šviesos, sklindančios iš dangaus, o visa scena vyksta tamsoje, nors Lukas aiškiai sako, kad tai nutiko patį vidudienį. Atrodo, kad italų dailininko meninis požiūris, kurį turi teisę turėti kiekvienas menininkas, smarkiai darė įtaką mūsų požiūriui į Damasko įvykį.

Apie nutikimą prie Damasko vartų pasakojama trijose *Apaštalu darbų* knygos vietose. 9,1-9 pateikiamas aprašymas yra plačiausias. Siauresni pasakojimai yra Pauliaus kalbose: pirmoji jų skirta šventykloje susirinkusiems žydams (plg. 22,1-21), antroji buvo pasakyta karaliui Agripai II, jo seseriai Berenikei, valdytojui Festui ir kitiems Cezarėjos didikams (plg. 26,1-23). Nors pagrindinė šių pasakojimų žinia yra ta pati, egzegetai atskleidžia jų skirtumus. Gilinantis į šiuos skirtumus aiškėja, kad jie vieni kitiems neprieštarauja, bet pasakojimo žinia pabrėžiama skirtingai. Tačiau sielovadinėje praktikoje ir

¹ Wrocławo arkivyskupijos (Lenkija) kunigas, Šventojo Rašto daktaras, 1997-2001 m. studijavo Popiežiškajame Biblijos institute (Roma), 1998-1999 m. Hebrajų universitete (Jeruzalė), 1998-1999 m. Biblijos ir archeologijos mokykloje (Jeruzalė).

katechezėje Damasko įvykio žinia neretai supaprastinama, o tai gali sąlygoti klaidingą homilijos ar katechezės adresatų suvokimą. Todėl šv. Pauliaus metais verta iškelti klausimus, kurie gali būti esminiai sielovadai ir katechezei. Ar įvykis prie Damasko vartų buvo, kaip yra manoma, Pauliaus atsivertimas, ar veikiau pašaukimas? Koks buvo ateities tautų apaštalo susitikimo su prisikėlusiu Kristumi pobūdis? Ar tai buvo tikras Kristaus apsireiškimas, ar galbūt ekstazinis regėjimas, vadinasi, antgamtinė vizija? Ar iš tiesų, kaip dažnai teigiama daugelyje publikacijų, po šio įvykio Sauliaus vardas buvo pakeistas Pauliaus vardu? Ir pagaliau, ką patyrė Pauliaus palydovai? Pirmame aprašyme pasakojama, kad jie girdėjo Pauliui kalbantį balsą, bet nieko nematė (plg. 9,7), antrasis aprašymas tam prieštarauja: „Mano palydovai matė šviesą, bet negirdėjo man kalbančiojo balso“ (22,9). Atsakymų į šiuos klausimus paieška nulems šio straipsnio struktūrą.

ATSIVERTIMAS AR PAŠAUKIMAS?

Sielovadiniuose pasakojimuose apie įvykį prie Damasko paprastai kalbama kaip apie atsivertimą. Galbūt taip yra dėl Caravaggio paveikslo įtakos. Tačiau nekelia jokių abejonių tai, jog pasakojimuose apie šį įvykį gausu pašaukimo istorijos elementų. Todėl yra autorių, kurie labiau linkę kalbėti ne apie Pauliaus atsivertimą, bet apie jo pašaukimą. Apie atsivertimą kalba tokie autoriai kaip J.L. Lilly², U. Wilckensas³, W. Rakocy⁴, A. Paciorekas⁵, E. Hirschas⁶, H.W. Hollanderis⁷. Apie pašaukimą linkę kalbėti K. Stendhalis⁸,

² Plg. «The Conversion», 180-204.

³ Plg. «Die Bekehrung», 19-43.

⁴ Plg. *Paweł Apostoł*, 49.

⁵ Plg. «Wydarzenie», 163.

⁶ Plg. «Die drei Berichte», 305-312.

⁷ Plg. «De bekering», 27-38.

⁸ Plg. veikalą *Paul Among News*.

J. Gnilka⁹, C. Dietzfelbingeris¹⁰, G. Pani¹¹ ar R. Orłowski¹². Gnilka, nors visą savo knygos apie Paulių skyrių vadina *Persekiotojas ir jo pašaukimas*, pagaliau konstatuoja: „Iš tiesų tai nėra pašaukimo istorija. Tai atsivertimo istorija“¹³. Panašiai ir beveik visi autoriai – pasirinkdami vieną terminą, tuo pat metu jie pripažįsta, kad ir kitas bent iš dalies yra teisingas¹⁴.

Mėginant sistemingai atsakyti į klausimą *atsivertimas ar pašaukimas*, visų pirma reikia išskirti dvi šio klausimo plotmes: istorinę ir literatūrinę. Pasakojimas apie konkretų istorinį įvykį gali būti įvairiai literatūriškai įrėmintas. Biblijoje ir šalia Biblijos esančioje literatūroje yra pasakojimų ir apie atsivertimus, ir apie pašaukimus. Ir kiekvienas šių pasakojimų paklūsta daugiau ar mažiau apibrėžtai literatūrinei schemai. Būtent ši schema didžiąja dalimi lemia rūšinę pasakojimo klasifikaciją.

ISTORINĖ PERSPEKTYVA

Jei kalbėdami apie Damasko įvykį, pagrįstai vartojame *atsivertimo* terminą, turime aiškiai apibrėžti, kaip ši terminas yra suprantamas. Paprastai *atsivertimas* yra vartojamas viena iš šių reikšmių: a) ateizmo būsenos atsisakymas dėl tikėjimo ir kažkokios religijos prisiėmimas; b) vienos religijos pakeitimas kita arba vieno tikėjimo pakeitimas kitu tos pačios religijos rėmuose¹⁵; c) moralinis pasikei-

⁹ Plg. *Paweł z Tarsu*, 51-62.

¹⁰ Plg. veikalą *Die Berufung*.

¹¹ Plg. «Vocazione», 50-51.

¹² Plg. *Lukaszowy przekaz*, 109-164.

¹³ *Paweł z Tarsu*, 53.

¹⁴ Dar prieš kelis dešimtmečius biblistai Damasko įvykį nurodydavo kaip krikščioniškojo atsivertimo modelį. Tačiau pastaraisiais dešimtmečiais atsirado hipotezių, atskleidžiančių jį kaip pašaukimo paradigmą, konkrečiu atveju – Pauliaus pašaukimą būti pagonių apaštalu. Taigi įvykio prie Damasko sienų suvokimas pasikeitė. Atrodo, kad šis įvykis kaip atsivertimas aiškintas nuo šv. Augustino, kuris žvelgė į jį per savo patirties prizmę, laikų.

¹⁵ Klasikiniu atsivertimo apibrėžimu laikomas A.D. Nocko formuluotė: „the

timas, grindžiamas nuodėmės atsisakymu ir prigludimu prie Dievo per Jo įsakymų laikymąsi (pastaroji reikšmė mus labiausiai priartina prie biblinės atsivertimo idėjos, apie kurią netrukus kalbėsime)¹⁶; d) sociologiniame kontekste atsivertimas kartais yra vienos bendruomenės palikimas dėl kitos.

Biblinėje perspektyvoje atsivertimo idėja perteikiama šiais žodžiais – hebr. *šûbâ* (liet. *sugrįžimas, atsivertimas*) ir gr. *metanoia* (liet. *mąstymo pakeitimas, atsivertimas*). Kalbėdamas apie Paulių, W. Jamesas suformulavo atsivertimo apibrėžimą, kuris biblistikoje gyvuoja nuo 1961 m. – tai procesas, kurio dėka asmuo, kovojantis su kaltės ir menkumo jausmu, tampa asmeniu, turinčiu stiprų buvimo teisingame kalyje suvokimą, vidujai integruotu asmeniu dėl religinių veiksmų¹⁷. Ar šiandien gali būti laikomasi tokio apibrėžimo? Detali biblinių tekstų, atskleidžiančių skaitytojams Pauliaus gyvenimą ir veiklą, analizė leidžia daryti išvadą, kad tik kai kurios žodžio *atsivertimas* reikšmės gali būti tiesiogiai taikomos įvykiui prie Damasko, ir tai ne visiškai. Kokie argumentai tai patvirtina? Netrukus į tai pažvelgsime.

a) Paulius neatsisakė ateizmo, kad taptų tikinčiuoju, nes ateizmas kaip Dievo buvimo neigimas filosofiniu pagrindu yra pozityvizmo produktas ir niekaip nebuvo žinomas senovėje. Kai psalmininkas išpažįsta: „Kvailys sau širdyje sako: „Dievo nėra!“ (Ps 14,1a), jis nesiremia filosofiniu įsitikinimu, kad Dievo nėra, bet smerkia laikyseną tų, kurie gyvena taip, lyg Dievo nebūtų (lot. *etsi Deus non daretur*), nes yra įsitikinę, kad Dievas, kurio buvimą pripažįsta, nesidomi žmogaus egzistencija ir už padarytą blogį nenubaus¹⁸. Be abejo,

reorientation of the soul of an individual, his deliberate turning from indifference or from an earlier form of piety to another, a turning which implies a consciousness that a great change is involved, that the old was wrong and the new is right“ (*Conversion*, 7).

¹⁶ Plačiau apie tai žr. R. SCHANCKENBURG, «Metanoia», 355-357.

¹⁷ Tokį atsivertimo apibrėžimą Jamesas pateikė savo knygoje *The Varieties*; plg. taip pat J.M. EVERTS, «Conversion», 156.

¹⁸ Psalmės tekste pavartotas hebr. k. žodis *nābāl* (gr. *afrōn*, lot. *stultus* arba *inpiens*) nereiškia ateisto ar Dievą ignoruojančio asmens, bet yra „bedievio“ sino-

senovėje buvo žinomi graikiški žodžiai *atheos* (liet. *ateistas, kvailys*) ir *atheotēs* (liet. *ateizmas, kvailystė*), bet jie reiškė santykių su valstybės pripažįstama religija nutraukimą. Šia prasme ateizmu kaltinti ne tik Sokratas ar Aristotelis, bet ir pirmieji krikščionys¹⁹. Į Damaską keliaujantis Paulius su visu tikrumu pripažino Dievo egzistavimą ir Jo vardan ėmėsi savo misijos. Jis taip pat nesipriešino valstybės pripažįstamai religijai, nes Palestinos teritorijoje judaizmas buvo pagrindinė religija. Taigi atsivertimas, suprantamas kaip ateizmo atsisakymas ir atsigręžimas į tikėjimą, jokiū būdu negali būti taikomas ateities pagonių apaštalui.

b) Struktūriniu požiūriu, Paulius neišsižadėjo vienos religijos dėl kitos. Įprastinis Pauliaus atsivertimo vertinimas kaip tėvų religijos, t. y. judaizmo, atsisakymas, kad su pakelta vėliava įsijungtų į krikščionių gretas, yra anachronizmas, nes galutinis Bažnyčios ir sinagogos atsiskyrimas dar nebuvo įvykęs. Įvykis prie Damasko datuojamas 34-35 m., o takoskyra tarp judaizmo ir krikščionybės yra vadinamasis Jeruzalės susirinkimas, numanomai įvykęs apie 50 m.²⁰. Nustatyti įvykio prie Damasko datą padeda Gal 1-2 sk. informacija. Gal 1,18 apaštalas teigia: „Vėliau, po trejų metų, nukeliau į Jeruzalę susipažinti su Kefu ir pasilikau pas jį penkiolika dienų“. Čia pavartotas gr. k.rieveiksmis *epeita* (liet. *vėliau*) nurodo įvykių eiliškumą laike. Tačiau reikia apibrėžti, nuo kokio įvykio Paulius skaičiuoja savo buvimą Jeruzalėje. Yra dvi galimybės: arba Pauliaus atskaitos taškas yra būtent įvykis prie Damasko vartų, arba jo pakartotinis atvykimas į Damaską po kurio laiko, praleisto Arabijoje. Nuo

nimas. Išminties tradicijoje kvailas žmogus yra tas, kuris sąmoningai ir agresyviai pabrėžia savo nepriklausomumą nuo Dievo ir Jo įsakymų (plg. Ps 53,1; 74,18.22); plg. S. ŁACH, *Księga Psalmów*, 140.

¹⁹ Tai patvirtina Ignacas Antiochietis ir Polikarpas; plg. W. GRANAT, «Ateizm», 1030.

²⁰ Plg. W. RAKOCY, *Paweł Apostoł*, 51-63. Kai kurie takoskyrą nukelia dar toliau, manydami, kad judaizmo ir krikščionybės išsiskyrimas įvyko „eretikų palaiminimo“ – prie jų buvo priskiriami ir Kristaus išpažinėjai – metu. Taip vertinant, Bažnyčios ir sinagogos išsiskyrimas galėtų būti datuojamas 90 m., Jamnijos sinodo metu; plg. A. MELLO, *Judaizm*, 152.

vieno iš šių momentų turėtų būti skaičiuojami minėtieji treji metai. Naujausi chronologiniai tyrimai rodo, kad labiau tikėtina antroji galimybė, t. y. grįžimas iš Arabijos, kuria laikytas nabatiečių kraštas su sostine Petra. Išsami duomenų analizė rodo, kad ši viešnage galėjo trukti vos kelis mėnesius, taigi Pauliaus atvykimas į Jeruzalę įvyksta praėjus trejiems metams ir keliems mėnesiams po Damasko įvykio. Kitą kartą apaštalas į Šventąjį miestą atvyko po keturiolikos metų, kaip nurodoma Gal 2,1: „Paskui, po keturiolikos metų, vėl nuvykau į Jeruzalę <...>“. Egzegetai kelia klausimą, nuo kurio momento turėtų būti skaičiuojami šie keturiolika metų: ar nuo įvykio prie Damasko, ar nuo pirmojo Pauliaus apsilankymo Jeruzalėje po šio įvykio. Kadangi, kaip jau buvo minėta, prieveiksmis *epeita* nurodo įvykių eiliškumą laike ir Pauliaus nuosekliai vartojamas kalbant apie vieną po kito vykusį įvykį, čia gali būti iškelta kita hipotezė. Pauliaus apsilankymas Jeruzalėje *po keturiolikos metų* gali būti siejamas su vadinamoju Jeruzalės susirinkimu, kuris yra datuojamas 49 m., 50 m. arba 51 m.

Analizuojant turimus duomenis, būtina atsiminti, kaip senovėje buvo skaičiuojamas laikas. Pavyzdžiui, pateikiant kokio nors valdovo valdymo laiką, buvo skaičiuojami taip pat ir nepilni metai – jei sakoma, kad karalius valdė dešimt metų, faktiškai tai gali reikšti devynnerius metus ir keletą dienų. Toks pat skaičiavimo būdas atsiskleidžia, kai sakoma, kad Kristus prisikėlė po trijų dienų. Jėzus mirė ant kryžius penktadienio popietę, o pirmadienio rytą jau buvo rastas atviras kapas. Pagal dabartinį laiko skaičiavimą, tai būtų dvi nepilnos dienos. Atsižvelgiant į tokį senovės skaičiavimo būdą, reikia pripažinti, kad įvykis prie Damasko įvyko likus penkiolikai metų iki Jeruzalės susirinkimo, o kadangi krikščionys dar nebuvo atsiskyrę nuo sinagogos, šiuo atveju negalima teigti, kad Paulius vardan krikščionybės atsisakė judaizmo. Taigi atsivertimas negali būti vertinamas kaip vienos religijos pakeitimas kita.

Vis dėlto ne mažiau sunku sutikti su teiginiu, kad Paulius tapo uoliu judaizmo išpažinėju. Jame įvykusi permaina sugriovė fariziejiskus įsitikinimus apie Įstatymo vaidmenį kelyje į išgelbėjimą. Tai,

kas buvo fariziejaus viltis, sugriuvo iki pamatų. Apaštalas nesvyruodamas pavadins tai sąšlavomis:

Bet tą pirmenybę aš dėl Kristaus palaikiau nuostoliu. O taip! Aš iš tikrųjų visa laikau nuostoliu palyginti su Kristaus Jėzaus, mano Viešpaties, pažinimo didybe. Dėl jo aš ryžausi visko netekti ir viską laikau sąšlavomis, kad tik laimėčiau Kristų ir būčiau jame, nebeturėdamas nuosavo teismo, kurį teikia Įstatymas, bet turėdamas teismą iš tikėjimo Kristumi, einantį iš Dievo, parentą tikėjimu (Fil 3,7-9).

Nauja Pauliaus Įstatymo interpretacija yra labiau nei minimalistinė, ypač teiginys, kad prie krikščionių bendruomenių prisijungiantiems pagonims nereikalingas apipjaustymas. Toks požiūris atrodė radikalus net kai kuriems krikščionims. Nors Paulius iki gyvenimo pabaigos galėjo save laikyti žydu, tačiau įvykis prie Damasko visiškai pakeitė jo turimą Toros suvokimą. Pakeitė jį tiek, kad apskritai sukūrė naujos religijos pavyzdį.

c) Pauliaus atveju taip pat sunku būtų kalbėti apie atsivertimą moraline prasme, suvokiamą kaip nuodėmės kelio atsisakymą ir įžengimą į ištikimybės Dievo įsakymams kelią²¹. Paulius, gimęs žydu šeimoje Kilikijos Tarse, buvo išsiųstas į Jeruzalės fariziejų mokyklą, kad gilintųsi į tėvų tikėjimą. Būdamas fariziejumi, jis turėjo būti tobulu Įstatymo žinovu ir stengtis skrupulingai jo laikytis. Būtent raidiška ištikimybė juridinėms Mozės Įstatymo nuostatoms išskyrė fariziejus iš kitų religinių ar religinių politinių I a. Palestinos sambūrių. Dėl savo įsitikinimų fariziejai buvo artimesni krikščionims negu sadukiejams, kurie neigė tikėjimą angelų buvimu, pomirtiniu gyvenimu, kūnišku prisikėlimu, asmeniniu teismu ar Apvaizda. Būtent fariziejų palikuonys, vėlesnių laikų rabinai, surinko Įstatymo nuostatas į 613 įsakymų rinkinį, kurį detalai aiškino mokyklose ir sinagogose. Tai jie statė „sieną aplink Įstatymą“, kad netyčia nebūtų sulaužytas nė vienas iš šių įsakymų. Paulius, priklausantis grupei, kuri taip akcentavo Įstatymo žinojimą ir žodinę tradiciją, privalėjo

²¹ Tokiam Pauliaus atsivertimo suvokimui kategoriškai prieštaravo Stendhalis savo knygoje *Paul Among News*.

uoliai jų laikytis, kad galėtų gyventi nepriekaištingą moralinį gyvenimą. Apie savo uolumą jis yra pasakęs galatams:

Jūs, be abejo, esate girdėję, kaip aš kadaise elgiausi, būdamas žydų tikėjimo; kaip be saiko persekiojau Dievo Bažnyčią ir mėginau ją sugriauti; kaip žydų tikėjimu buvau pranokęs daugelį bendraamžių savo tautiečių, itin uoliai gindamas savo protėvių papročius (Gal 1,13-14).

Galima net manyti, kad būtent dėl savo nepaprasto uolumo ir nepriekaištingos moralės jis buvo aukščiausiųjų kunigų išrinktas, kad, gavęs raštus prieš Kristaus išpažinėjus, leistųsi į Damaską. Taigi įvykis prie miesto vartų neturėjo moralinio atsivertimo požymių²².

d) Pastarųjų dešimtmečių sociologinės studijos atsivertimą apibūdina kaip perėjimą iš vienos bendruomenės į kitą²³. Pakeitęs bendruomenę, konvertitas savo praeitį vertina iš tos bendruomenės, kurioje atsidūrė, perspektyvos. Toks atsivertimas yra sąmoningas sprendimas prisijungti prie naujos bendruomenės, visiškai priimant jos struktūrą²⁴. Toks atsivertimo idėjos suvokimas atskleidžia pribloškiantį panašumą į Pauliaus patirtį. Paulius pasitraukė iš fariziejų bendruomenės ir prisijungė prie krikščionių bendruomenės, kuriai priklausė taip pat ir pagonys. Būtent nauja bendruomenė davė jam raktą interpretuoti Damasko įvykius ir tinkamai vertinti savo praeitį. Šį vertinimą Paulius pateikė ir Gal 1 sk. bei Fil 3 sk. Sociologinis atsivertimo apibrėžimas pasirodo esantis naudingas vertinant įvykį prie Damasko, vis dėlto reikia būti atsargiems, kad nesumenkintume įvykusios Pauliaus permainos vien tik iki sociologinių kategorijų.

e) Biblinė atsivertimo koncepcija paprastai išreiškiama hebrajiškais žodžiais *šûb* (liet. *sugrįžti*) ir *šûbâ* (liet. *sugrįžimas, atsivertimas*)

²² Vis dėlto Gnilka pastebi: „ponieważ w swym prześladowczym działaniu został przedstawiony jako człowiek pozbawiony skrupułów, gotowy do przemocy i mordowania – nawrócenie z bezbożnika na czciciela Boga“ (*Paweł z Tarsu*, 53). Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad šių užduočių Paulius ėmėsi dėl įstatymo, taigi neprieštaraudamas savo sąžinei.

²³ „Most recent studies of conversion have taken a sociological approach and defined conversion as a person transferring from one community to another“ (J.M. EVERTS, «Conversion», 160).

²⁴ Plg. P.L. BERGER – T. LUCKMANN, *The Social Construction*, 144-150.

bei graikiškais žodžiais *metanoia* (liet. *mąstymo pakeitimas, atsivertimas*) ir *epistrefein* (liet. *sugrįžti, atsiverti*). Vis dėlto nepakanka suitelkti vien į šių terminų vartojimą Biblijoje, tyrinėjant tiesioginį kontekstą. Verta taip pat pažvelgti į tekstus, kuriuose šie terminai nevertojami, tačiau yra pati atsivertimo idėja. Hebrajų Biblijoje kaip klasikinės atsivertimo pavyzdys yra pateikiama Rutos istorija, kuri, būdama moabitė, prigludo prie Izraelio tikėjimo. Moraliiniu požiūriu, žodis *šûb* dažnai vartotas pranašų, raginančių Izraelį atsiverti (plg. Iz 55,7; Jer 4,1). Panašia reikšme Naujajame Testamente yra vartojamas *metanoia* ir tos pačios šaknies žodžiai. Taip atsiverti ragino Jonas Krikštytojas ir Jėzus (plg. Mt 3,4-12; 4,17). Kadangi Pauliaus patirtis prie Damasko negali būti suprantama nei kaip perėjimas iš pagoniškų religijų į Izraelio tikėjimą (kaip Hebrajų Biblijoje Rutos atveju), nei kaip moralinis atsivertimas (kaip pranašų, Jono Krikštytojo ir Jėzaus raginimuose), kai kurie autoriai, užuot kalbėję apie atsivertimą ar pašaukimą, kalba tiesiog apie Pauliaus pasikeitimą (angl. *transformation*)²⁵.

LITERATŪRINĖ PERSPEKTYVA

Pirmas Luko pasakojimas (plg. Apd 9,1-19) atitinka įprastą žydų pasakojimų apie antgamtinį Dievo įsikišimą, dažnai susijusį su apreiškimu ar vizija, kurio padarinys neretai yra atsivertimas, schemą²⁶. Čia galima paminėti keletą pasakojimų tiek iš biblinės, tiek ir iš ekstrabiblinės tradicijos.

a) Legenda apie Heliodorą, užrašyta *Antrosios Makabiejų knygos* puslapiuose, apie tai, kaip Sirijos karaliaus reikalų tvarkytojas ketino iš šventyklos lobyno paimti turtus (plg. 3,1-40)²⁷. Kai Heliodoras įžengė į padangtę, jį apgaubė šviesa, o paskui jis buvo parblokštas ant žemės ir jį apgaubė tamsa: „Heliodorui pasirodė tuo pačiu metu ir du jauni vyrai, nepaprastai stiprūs, nuostabiai žvalūs ir prabangiai

²⁵ Plg. B.R. GAVENTA, «Conversion», 1132.

²⁶ Plačiau apie tai žr. K. LING, *Die Salustradition*, 62-78.

²⁷ Plg. J. KREMER, «Die dreifache Wiedergabe», 332.

apsirengę. Atsistoję jam prie šonų, be perstojo jį plakė, ištikdami jį daugeliu smūgių“ (3,26). Po tokių išbandymų Heliodoras atsivertė į Izraelio Dievą ir apsisprendė visiems skelbti šventų vietų galybę ir didybę.

b) Epizodai, susiję su karaliaus Filometoro apsilankymu Jeruzalėje. Valdovas ketino įžengti į pačią padangtę, nuo ko jį atkalbinėjo kunigai ir tikintieji. Nepaisant visų aiškinimų, karaliaus sprendimas buvo nepalenkiamas. Tuo metu, kai Filometoras įgyvendino savo sumanymą, visa tauta ir vyriausiasis kunigas Simonas meldėsi. Atsakydamas į jų maldas, Dievas nubaudė tą, kuris save aukštino, sudrebino jį ir paralyžiuje susmukdė (plg. 3Mak 1,8-2,24)²⁸.

c) Epizodas, susijęs su Aplonijumi, kuris įžengė į šventąjį išdą, kad jį apiplėštų. Jį lydėjo kareiviai. Kunigai ir tauta meldamiesi prašė Dievo, kad apsaugotų niekinamą vietą. Tuomet iš dangaus pasirodė angelai, pripildydė juos baimės ir drebėjimo. Apolonijus suklupęs iškėlė rankas ir verkdamas prašė žydų, kad melstųsi už jį (plg. 4Mak 4,1-14)²⁹.

d) Apd 9 sk. literatūrinė schema priartėja prie žydų romano, pavadinto *Juozapas ir Asenetė*. Merginai vardu Asenetė pasirodo neapsakoma šviesa, jos ištikta mergina parpuola ant žemės, o paslaptingas personažas pradeda su ja kalbėti. Šalia šviesos motyvo ir parpuolimo ant žemės, abiem pasakojimams yra būdingas dvigubas šaukimas vardu, klausimas apie tapatybę, apsiraiškiančio asmens atsakymas ir raginimas atsikelti³⁰.

Lukas pasinaudoja žydiška pasakojimo apie atsivertimą schema, atskirdamas jį nuo pašaukimo. Tačiau pats Paulius, pasakodamas apie įvykį prie Damasko, pasinaudoja juo kaip argumentu dėl savo pašaukimo būti apaštalu (plg. Rom 1,1; 1Kor 1,1; Gal 1,1). Keliuose laiškuose pats Paulius prisimena Damasko epizodą (plg. Gal 1,15-

17; Fil 3,12, 1Tim 1,12-17). Biblinėje tradicijoje taip pat egzistuoja pasakojimų apie pašaukimą schema. Paprastai ši schema apima tris elementus: a) išrinkimas su pašaukimo formule ir misijos patikėjimu; b) pašauktojo abejonės bei c) dieviškos pagalbos užtikrinimas.

Tai, kad pats Paulius įvykį prie Damasko vertina kaip pašaukimą, liudija Gal 1,1-17 fragmentas. Jau laiško įžangoje Paulius prisistato kaip „pašauktas apaštalu ne žmonių ir ne per žmogų, bet paties Jėzaus Kristaus <...>“ (1,1). Iškart po Damasko įvykio Paulius save suvokia jau kaip apaštalą: „nenuvykau į Jeruzalę pas anksčiau už mane pašauktus apaštalus, bet iškeliavau į Arabiją ir tada vėl grįžau į Damaską“ (1,17). Dar daugiau – Paulius mano, kad jam apsiraiškęs Dievas jį išrinko ir pašaukė dar motinos iščiose (plg. 1,15). Tai aiški aliuizija į pranašų pašaukimo scenas (plg. Iz 49,1; Jer 1,5)³¹. Labai dažnai Senojo Testamento pasakojimuose apie pašaukimą yra vadinamasis *apreišiantis pokalbis*. Jokūbą Dievas paragino grįžti į tėvynę (plg. Pr 31,11-13) ir keliauti į Egiptą (plg. Pr 46,1-4), Mozei Jahvė pasirodo liepsnojančiame krūme (plg. Iš 3,1-12). Abiejose apreišiančiose kalbose figūruoja dvigubas vardo ištarimas: *Jokūbai, Jokūbai* (plg. Pr 46,2), *Moze, Moze* (plg. Iš 3,4). Tai visiškai atitinka kreipimąsi *Sauliau, Sauliau* (plg. Apd 9,4). Visuose apsiraiškimuose taip pat atsiranda prisistatymo forma: *Aš esu Dievas* (plg. Pr 46,3a; Iš 3,6a). Panašiai yra ir Damasko įvykio atveju: *Aš esu Jėzus* (plg. Apd 9,5b; 22,8b; 26,15b). Ypač trijų didžiųjų pranašų pašaukimus primena Jėzaus kreipimasis į Paulių trečiame Damasko įvykio aprašyme. Tai atspindi šis tekstų sugretinimas:

Paulius	Pranašai
„kelkis ir laikykis ant kojų!“ (26,16a)	„Marusis, stokis ant kojų <...>“ (Ez 2,1b)

²⁸ Plg. M. WOJCIECHOWSKI, *Apokryfy z Biblii greckiej*, 49-59.

²⁹ Plg. M. WOJCIECHOWSKI, *Apokryfy z Biblii greckiej*, 142-144.

³⁰ Plg. C. BURCHARD, *Der dreizehnte Zeuge*, 82; R. ORŁOWSKI, *Łukaszowi przekaz*, 62-63.

³¹ Jau šv. Jeronimas įžvelgė panašumą tarp įvykio prie Damasko ir Jeremijo pašaukimo: „Et Jeremias antequam formaretur in utero et conciperetur In vulva matris suae, notus Deo sanctificatusque perhibetur“ (Ad Galatas, PL 26,349-350); plg. A. PACIOREK, «Wydarzenie», 164.

Paulius	Pranašai
„Aš tave gelbėsiu nuo tautiečių ir pagonių <...>“ (26,17)	„Nebijok nieko, nes aš esu su tavimi ir tave apsaugosiu <...>“ (Jer 1,8)
„Aš tau apsireiškiau, kad paskirčiau tave tarnu bei liudytoju <...>“ (26,16b)	„pranašu tautoms tave aš paskyriau“ (Jer 1,5)
„tave siunčiu, kad atvertum jų akis ir jie iš tamsybių gręžtųsi į šviesą <...>“ (26,17-18)	„padariau tave <...> Tautų šviesa, kad neregijų akis atvertum <...>“ (Iz 42,6b-7)

Visos paralelės kyla iš pašaukimo scenų. Ezechielio ir Jeremijo atveju – tai pašaukimas būti pranašais, trečiuoju, Izaijo, atveju – tai pašaukimas būti Jahvės tarnu. Kai kurie egzegetai išskiria du pasakojimų apie pašaukimus atvejus. Pirmasis pasakojimų tipas – Dievo ar Jo pasiuntinio susitikimas su pašauktuoju, kuris išreiškia savo nuostatus, o vėliau gauna Dievo patikinimą, kad Jis padės pagal anksčiau pateiktą schemą (plg. Iš 3,1-4,17; Ts 6,1-24; Jer 1,4-10). Antrąjį tipą atspindi Izaijo pašaukimas (plg. Iz 6,1-13): jam patikimą misiją jis priima vizijoje. Atrodo, kad antrasis tipas santykinai yra artimas įvykiui prie Damasko³².

Apibendrinant diskusiją dėl to, ar įvykis prie Damasko priskirtinas atsivertimo, ar pašaukimo kategorijai, galima teigti, kad Apd 9,1-9 pateikia pasakojimą apie atsivertimą³³, tačiau antrojoje pasakojimo dalyje 9,10-19, kurioje atsiranda Ananijas, atsiranda Pauliaus pašaukimo elementas. Apd 22 sk. galima išskirti dvi vizijas: viena – prie Damasko (plg. 6-16 eil.), kita – šventykloje (plg. 17-21 eil.). Pirmoji yra susijusi su atsivertimu, kita – su pašaukimu³⁴. Galiausiai

³² Plg. W. ZIMMERLI, *Ezechiel*, 100.

³³ Arba pasakojimą, kuriame yra daugiau pasakojimų apie atsivertimą būdinių elementų; plg. R. ORŁOWSKI, *Lukaszowy przekaz*, 49.

³⁴ Plg. A. WEISER, *Die Apostelgeschichte*, 215-217; D.M. STANLEY, «Paul's Conversion», 327-338.

Apd 26 sk. yra atskleistas pašaukimas (plg. 16-18 eil.)³⁵. Į kiekvieną iš šių pasakojimų reikėtų pažvelgti konkrečiame jo kontekste. Pirmojo pasakojimo tikslas – pabrėžti įvykusią Pauliaus permainą, į kitus du pasakojimus reikia žvelgti per santykio *judaizmas – krikščionybė* prizmę kaip į misijos tarp pagonių pagrindimą³⁶.

Kartu pastebėtina, kad klausimas *atsivertimas ar pašaukimas* kartais klaidingai susieja šiuolaikinius atsivertimo apibrėžimus su senoviniu Damasko įvykio aprašymu, todėl pats klausimas neretai gali atrodyti dirbtinis. Be to, tokia jo formuluotė sumenkina šio įvykio, kuris buvo ne vien tik atsivertimas arba pašaukimas, bet turėjo ir daugybę kitų teologinių aspektų, žinia³⁷. Todėl kalbant apie šį aprašymą, negalima vartoti tik vieno termino.

KRISTOFANIJA AR VIZIJA?

Tarp egzegetų vyksta diskusija, kokios prigimties yra Pauliaus „susitikimas“ su prisikėlusiu Kristumi. Sąvoką *susitikimas* sąmoningai rašome kabutėse, nes pagrindinis klausimas yra būtent apie tai, ar tai buvo tikra prasme kristofanija, ar veikiau ekstatinė vizija, o galbūt koks nors kitas reiškinys. Kristofanija – tai toks prisikėlusio Kristaus pasirodymas mokiniais, kai jie gali su Juo kalbėtis, Jį paliesti, valgyti kartu su Juo, gauti pavedimus ir pamokymus. Paprastai kristofanijų aprašymai yra pateikiami evangelijose (plg. Mk 16,9-20; Mt 28,9-10.16-20; Lk 24 sk.; Jn 20-21 sk.). Kristofanijos aprašymas randamas taip pat ir Apd 1,3-9, o apie Prisikėlusiojo pasiro-

³⁵ Dėl to egzegetų nuomonės sutampa labiausiai; plg. C.K. BARRETT, *A critical and exegetical commentary*, 442.

³⁶ Plg. J.M. EVERTS, «Conversion», 159.

³⁷ Egzegezės istorijoje buvo iškelti ir kitokie pasiūlymai ir dėl Pauliaus patirties, ir dėl paties literatūrinio pasakojimo: C. Hedrickas mano, kad Apd 9 sk. pateikiamas pasakojimas apie išgydymą, kuris kitose pasakojimuose transformuojasi į pasakojimą apie pašaukimą; J.F. Ashton remiasi žydų misticizmo tradicija (plg. *La religione*, 261-310); Gaventa vadina patirtį „priešinio nugalėjimu“ (plg. *From Darkness*, 66), o S. Reymond „vidiniu išgyvenimu“ (plg. «Paul sur lec hemin», 520-538).

dymus daug kartų kalbama *Apaštalu darbuose* ir Pauliaus laiškuose. Griežtąja prasme, kristofanija gali būti laikomi prisikėlusio Kristaus pasirodymai nuo prisikėlimo iki pat įžengimo į dangų³⁸. Apie kristofaniją prie Damasko kalba, pavyzdžiui, H. Windischas³⁹. Už viziją pasisako Gnilka⁴⁰, Léon-Dufouras (nors nurodo Pauliaus pastangą viziją kvalifikuoti kaip kristofaniją)⁴¹, Evertsas⁴².

Pirmiausiai reikėtų išspręsti klausimą, ar pakeliui į Damaską Paulius matė tik šviesą, ar galbūt regėjo ir prisikėlusio Kristaus figūrą. Pagal Apd 22,17-21, Kristaus regėjimas vyko Jeruzalės šventykloje. Apd 9,3 kalbama tik apie ryškią šviesą, o ne apie tiesioginį Kristaus matymą. Kristus leidžiasi atpažįstamas vien iš balso (plg. 4-5 eil.). Tačiau užuomina apie Pauliaus kelionės draugus, kurie „girdėjo balsą, tačiau nieko nematė“ (7 eil.), leidžia suprasti, jog vis dėlto Paulius matė Kristaus figūrą. Taip pat ir Ananijas apie Jėzų kalba kaip apie Pauliaus matytą (plg. 17 eil.). Panašiu aidu laiškuose pasikartoja ir Pauliaus užuominos. Todėl reikėtų manyti, kad Paulius matė ne tik šviesą iš dangaus, bet ir patį Kristų.

Savo pašaukimą vykdyti apaštalo misiją Paulius grindžia prisikėlusio Kristaus matymu: „ar aš ne apaštalas? argi nesu regėjęs mūsų Viešpaties Jėzaus? <...>“ (1Kor 9,1). Nors iš tiesų tai buvo „regėjimas“, t. y. ekstazinė vizija, Paulius ją vertina taip pat kaip kristofaniją:

Pirmiausia aš jums perdaviau, ką esu gavęs, būtent: Kristus numirė už mūsų nuodėmes, kaip skelbė Raštai; jis buvo palaidotas ir buvo prikeltas trečiąją dieną, kaip skelbė Raštai; jis pasirodė Kefui, paskui Dvylikai. Vėliau jis pasirodė iš karto daugiau nei penkiems šimtams brolių, kurių daugumas tebegyvena iki šiolei, o kai kurie yra užmigę. Po to jis pasirodė Jokūbui, paskui visiems apaštalams. O visų paskiausiai, lyg ne laiku gimusiam, jis pasirodė ir man (1Kor 15,3-8).

³⁸ Plg. X. LÉON-DUFOUR, «Chrystofanie», 128.

³⁹ Plg. «Die Christophanie», 1-23.

⁴⁰ Plg. *Paweł z Tarsu*, 53.

⁴¹ Plg. «Chrystofanie», 128.

⁴² Plg. «Conversion», 159.

Ir viename, ir kitame tekste apaštalas vartoja tą patį gr. k. veiksmažodį *horaō* (liet. *matau*), kuris yra būdingas pasakojimams apie kristofanijas. 1Kor 9,1 veiksmažodis *horaō* yra veikiamosios rūšies perfektas – *heōraka*, o 1Kor 15,8 – neveikiamosios rūšies aoristas – *ōfthē*, kuris yra būdingas tikėjimo prisikėlimu išpažinimams (plg. Lk 24,34; Apd 13,31). Léon-Dufouras teigia, kad Kristaus pasirodymas Pauliui yra atskira problema⁴³. Vis dėlto nekyla abejonių, kad Paulius jį sugretina su kitomis kristofanijomis, nors jos buvo susijusios su prisikėlusio Kristaus kaip istorinio Jėzaus atpažinimu, o juk Paulius istorinio Jėzaus nepažinojo. Vienas iš kristofanijos pasakojimų elementų, šalia Kristaus iniciatyvos pasirodyti ir Jį atpažįstančių mokinių, yra pasiuntinybės perdavimas. Jėzus, kurį mato Paulius, iš tiesų jam patiki misiją, kurią Paulius turi atlikti. Taigi Luko perteiktas įvykis prie Damasko yra vizija, t. y. ekstazinis išgyvenimas, galbūt panašaus pobūdžio kaip atsimaitymas ant Taboro kalno, tačiau Paulius apie jį kalba kaip apie kristofaniją. Ji yra Pauliaus argumentas savo apaštališkai misijai pagrįsti.

PAULIUS AR SAULIUS?

Vienas iš dažnai pasikartojančių netikslumų yra įsitikinimas, kad įvykio prie Damasko metu Saulius tapo Pauliumi, t. y. buvo pakeistas jo vardas, kaip tai kartais nutikdavo per kai kuriuos pašaukimus. *Sauliaus* vardas *Apaštalu darbuose* pasikartoja daugiau kaip 20x (plg. 7,58; 8,1.3; 9,1.4[2x].8.11.17.19.22.24.26.27; 11,25.30; 12,25; 13,1.2.7.9; 22,7[2x].13; 26,14[2x]). Kalbant apie būsimą tautų apaštalą, vardas *Saulius* minimas ne tik iki įvykio prie Damasko aprašymo ir ne vien šitame kontekste. Sunku sutikti su nuomone, kad šis pasikeitimas įvyko vėliau (plg. Apd 13,9). *Pauliaus* vardas minimas kur kas dažniau. Taigi nėra, kaip kad kai kurie mano, aiškios takoskyros, kada dingsta fariziejus Saulius ir atsiranda krikščionis Paulius. Tarse gimęs Saulius žinomas trimis vardais. Graikų terito-

⁴³ Plg. «Chrystofanie», 128.

rijose, pavyzdžiui, gimimo vietoje, į jį kreiptasi graikišku *Paulos*; kai jis buvo Palestinoje ir kalbėjo aramėjiškai, jį vadino *Shaul*, kai jis atsidūrė Romoje ir kalbėjo lotyniškai, į jį kreiptasi *Paulus*⁴⁴. Taigi tautų apaštalo atveju vardas nėra pakeičiamas kitu, kuris atspindėtų jo naująjį pašaukimą.

Vardo pakeitimas Biblijoje siejasi su naujos pasiuntinybės skyrimu. Taip buvo Abromo atveju, kuris tapo Abraomu, ar Simono, kuris tapo Petru. *Pauliaus* vardas, reiškiantis *mažas, smulkus*, nenurodo jokios ypatingos apaštalo pasiuntinybės. Manytina, kad būtent šis vardas darė įtaką tokiam Onezyforosui, kuris II a. apokrifiniame kūrinyje *Pauliaus ir Teklės darbai* apie Paulių rašė, jog jis esąs mažo ūgio, plikas, kreivomis kojomis, suaugusiais antakiais, su didele, raudona ir kiek riesta nosimi.

KĄ MATĖ IR GIRDĖJO PAULIAUS PALYDOVAI?

Manoma, kad kelyje į Damaską Paulių lydėjo sargybiniai ir Auštijos tarybos pareigūnai⁴⁵. Neabejotinai tai buvo didesnė žmonių grupė, nes jų tikslas buvo įkalinti krikščionis, nors tikslus žmonių skaičius nežinomas. Trijuose Damasko įvykio aprašymuose esama tam tikrų skirtumų tarp to, ką matė ir girdėjo Pauliaus palydovai. Pasak pirmojo pasakojimo, šie asmenys „girdėjo balsą, tačiau nieko nematė“ (Apd 9,7), pasak antrojo – negirdėjo nė balso (plg. Apd 22,9), galiausiai pasak trečiojo – atrodo, kad tik Paulius girdėjo balsą, o šviesa apgaubė visus (plg. Apd 26,13). Egzegezės istorija žino įvairių pasiūlymų, kaip spręsti šiuos regimai apgaulingus neatitikimus.

Jau Jonas Chrizostomas aiškino, kad balsas, kurį girdėjo Pauliaus palydovai, buvo paties Pauliaus, o ne Jėzaus. Taigi iš viso Jėzaus

⁴⁴ *De facto* lenkų kalboje (taip pat ir lietuvių – *vert. past.*) vartojami du vardai – Saulius ir Paulius, kadangi hebrajų *Shaul* verčiame *Saulius*, o graikišką *Paulos* ir lotynišką *Paulus* verčiame *Paulius*. „Jako obywatel rzymski był prawdopodobnie od dziecka nazywany jednym i drugim imieniem, gdyż podwójnie imiona były u Żydów w diasporze czymś normalnym“ (R. BROWNRIGG, *Wszystkie postacie*, 184).

⁴⁵ Plg. H. LANGKAMMER, *Apostol Paweł*, 65.

ir Pauliaus pokalbio juos pasiekė tik žodžiai, sakomi būsimo tautų apaštalo. Tačiau labiau tikėtina, kad Pauliaus palydovai girdėjo tik garsą, bet negalėjo atpažinti konkrečių prisikėlusio Kristus žodžių. Tokią interpretaciją paremia tekto, kurį galima laikyti lygiagrečiu, nagrinėjimas. Po Jėzaus maldos iš dangaus nuskambėjo balsas, kurio įvykio liudytojais negalėjo suprasti:

Dabar mano siela sukrėsta. Ir ką aš pasakysiu: ‘Tėve, gelbėk mane nuo šios valandos!’? Bet juk tam aš ir atėjau į šią valandą. Tėve, pašlovink savo vardą! Tuomet iš dangaus ataidėjo balsas: „Aš jį pašlovinau ir dar pašlovinsiu!“ Aplink stovinti minia, tai išgirdus, sakė griaustinį sugriaudus (Jn 12,27-29a).

Taip pat verta pažvelgti į pranašo Danieliaus viziją. Panašiai kaip Pauliaus vizijoje, čia randama šviesos, balso ir parpuolimo ant žemės motyvų. Tačiau Danieliaus atveju viziją patyrė vien jis, o jo palydovus apėmė baimė: „Tik aš, Danielius, mačiau tą regėjimą. Žmonės, buvę su manimi, regėjimo nematė, nors juos apėmė didis klaikas, ir jie bėgo pasislėpti“ (Dan 10,7)⁴⁶. Tačiau net ir pripažįstant, kad su Pauliumi buvę žmonės matė šviesą, kaip teigiama antrajame (plg. Apd 22,9) ir trečiajame (plg. Apd 26,13) pasakojimuose, tai visiškai neprieštaruoja pirmajam pasakojimui, kuriame teigiama, kad nieko nematė (plg. Apd 9,7). Šalia buvę žmonės galėjo būti apgaubti šviesos, bet nebūtinai galėjo matyti pačią Kristaus figūrą. Jiems ta šviesa nepadarė tokio poveikio kaip Pauliui, kuris prarado regėjimą.

Čia verta prisiminti, kad tarp pirmojo ir trečiojo įvykio prie Damasko aprašymo esama dar vieno skirtumo, kai kurių netgi laikomo prieštaravimu, kai kalbama apie Pauliaus palydovų reakcijas. Pirmajame aprašyme Pauliaus bendrakeiviai stovėjo be žado (plg. Apd 9,7), o trečiajame – kartu su Pauliumi parpuolė ant žemės (plg. Apd 26,14). Tačiau šis prieštaravimas yra tariamas, nes abiem atvejais tiesiog stengiamasi pabrėžti tai, kad Pauliaus susižavėjimas reginiu buvo toks didelis, kad negalėjo nedaryti įtakos aplinkiniams. Taigi reikia pripažinti, kad skirtumai pateikiant Pauliaus kelionės

⁴⁶ Plg. F.F. BRUCE, *The Book of the Acts*, 184-185.

draugų reakcijas nėra lemiami. Pasakojimo esmė yra sutelkiama į informaciją, kad Pauliaus bendrakeiviai suvokė Paulių matant viziją, tačiau patys negalėjo joje dalyvauti⁴⁷.

IŠVADOS

Savo apmąstymą pradėjome prisimindami Caravaggio drobę *Šv. Pauliaus atsivertimas*. Šis italų baroko meistras pagarsėjo pirmiausiai nepaprastu sugebėjimu panaudoti šviesą. Šviesos ir šešėlio, aiškumo ir tamsos žaismas kuria beveik visų jo darbų atmosferą. Šviesa taip pat yra nepaprastai svarbus Pauliaus patirties prie Damasko elementas: pirmiausiai jį apgaubė dangiška šviesa, Kristus jį patikino, kad nuneš šviesą pagonims, o vėliau trimis dienoms Saulius buvo panardintas į tamsą. Būtent šviesos motyvo pavaizdavimas Pauliaus atsivertimo drobėje tapo nemenku išbandymu Caravaggio talentui.

Šių apmąstymų tikslas buvo nušviesti Pauliaus patirtį prie Damasko ir bent jau paskatinti kelti klausimus, į kuriuos neretai pateikiami stereotipiniai, bet nebūtinai teisingi atsakymai. Dilema, ar tai buvo atsivertimas, ar pašaukimas, susiaurina Sauliaus tarsiečio patirties perduodamą žinią. Nors abu atsakymai yra pagrįsti, vis dėlto nė vienas iš jų neišsemia išgyvenimo turtingumo. Panašiai ir dilema kristofanija ar vizija negali būti išspręsta kurio nors vieno reiškinių naudai. Nėra abejonių, kad tai buvo ekstazinė vizija, kurią pats Paulius apibūdina kristofanijos kategorijomis, taip pagrįsdamas savo apaštalinę pasiuntinybę. Tačiau ši misija nėra susieta su vardo *Saulius* pakeitimu į *Paulius* kaip neretai teigiama. Juk Romos imperijoje diasporos žydai neretai turėdavo du vardus, ir manytina, kad taip buvo ir apaštalo atveju. Galiausiai išsamiau analizuojant atsiskleidžia, kad tariamai prieštaringi Pauliaus kelionės į Damaską aprašymų pasakojimai apie bendrakeivių reakcijas iš tiesų pasirodo esą vienas kitą papildantys, o ne neigiantys.

SUMMARY

Saul of Tarsus meets Christ.
Some reflections about Acts 9,1-9

The author of this article puts some questions about the experience of Saul near Damascus: was it conversion or call? was it a christophany or a vision?; are there in the Bible some indications about changing the name Saul into Paul? what did the fellows of Saul hear / see during his experience near Damascus? These questions are discussed both from historical and literary point of view. Trying to answer them, the author takes in consideration not only Acts 9,1-9, but also two others accounts about this event (Avcts 22,3-21 and 26,2-23).

LITERATŪRA

- ASHTON J.F. *La religione dell'apostolo Paolo*, SB 136, Brescia 2002.
 BARRETT C.K., *A Critical and Exegetical Commentary on the Acts of the Apostles*, I, ICC, Edinburgh 1994.
 BERGER P.L. – LUCKMANN T., *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Garden City 1968.
 BROWNRIGG R., *Wszystkie postacie Nowego Testamentu*, Warszawa 2003.
 BRUCE F.F., *The Book of the Acts*, NICNT, Grand Rapids 1990.
 BURCHARD C., *Der dreizehnte Zeuge. Traditions- und kompositionsgeschichtliche Untersuchungen zu Lukas' Darstellung der Frühzeit des Paulus*, FR-LANT 103, Göttingen 1970.
 DIETZFELBINGER C., *Die Berufung des Paulus als Ursprung seiner Theologie*, WMANT 58, Neukirchen – Vluyn 1985.
 EVERTS J.M., «Conversion and Call of Paul», iš G.F. HAWTHORNE – R.P. MARTIN – D.G. REID (sud.), *Dictionary of Paul and his Letters*, Leicester 1993, 156-163.
 GAVENTA B.R., *From Darkness to Light: Aspects of Conversion in the New Testament*, Philadelphia 1986.
 —, «Conversion», iš D.N. FREEDMAN (sud.), *The Anchor Bible Dictionary*, I, New York – London – Toronto – Sydney – Auckland 1992, 1131-1133.
 GNILKA J., *Paweł z Tarsu. Apostoł i świadek*, Kraków 2001.

⁴⁷ Plg. A. PACIOREK, «Wydarzenie», 171.

- GRANAT W., «Ateizm», iš F. GRYGLEWICZ – R. ŁUKASZYK – Z. SUŁOWSKI (sud.), *Encyklopedia katolicka*, I, Lublin 1985, 1030-1040.
- HIRSCH E., «Die drei Berichte der Apostelgeschichte über die Bekehrung des Paulus», *ZNWKK* 28 (1929), 305-312.
- HOLLANDER H.W., «De bekering van Paulus», *NTT* 56 (2002), 27-38.
- JAMES W., *The Varieties of Religious Experience. A Study in Human Nature*, New York 1961.
- KREMER J., «Die dreifache Wiedergabe des Damaskuserlebnisses Pauli in der Apostelgeschichte», iš J. VERHEYDEN (sud.), *The Unity of Luke-Acts*, BETL 142, Leuven 1999, 329-356.
- LANGKAMMER H., *Apostoł Paweł i jego dzieło*, OBT 46, Opole 2001.
- LÉON-DUFOUR X., «Chrystofanie», iš X. LÉON-DUFOUR (sud.), *Słownik teologii biblijnej*, Poznań 1990³, 125-130.
- LILLY J.L., «The Conversion of St. Paul», *CBQ* 6 (1944), 180-204.
- LING K., *Die Salustradition in der Apostelgeschichte*, NTA 9, Münster 1973.
- ŁACH S., *Księga Psalmów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy*, PŚST VII/2, Poznań 1990.
- MELLO A., *Judaizm*, Kraków 2003.
- NOCK A.D., *Conversion. The Old and New in Religion from Alexander the Great to Augustine of Hippo*, London 1933.
- ORŁOWSKI R., *Łukaszowy przekaz o powołaniu Pawła. Studium literacko-teologiczne*, BB, Wrocław 2008.
- PACIOREK A., «Wydarzenie pod Damazkiem w świetle nowotestamentowych wypowiedzi», iš W. CHROSTOWSKI (sud.), *Mów, Panie, bo słucha sługa Twój*, FS, Warszawa 1999, 162-171.
- PANI G., «Vocazione di Paulo o conversione? La documentazione della lettera ai Galati e ai Romani», iš L. PADOVESE (sud.) *Atti del II simposio di Tarso su S. Paulo Apostolo*, Roma 1994, 73-88.
- RAROCY W., *Paweł Apostoł. Chronologia życia i pism*, Częstochowa 2003.
- REYMOND S., «Paul sur le chemin de Damas (Ac 9,22 et 26)», *NRT* 118 (1996), 520-538.
- SCHNACKENBURG R., «Metanoia», iš J. HÖFER – K. RAHNER (sud.), *Lexikon für Theologie und Kirche*, VII, Freiburg 1962, 356-359.
- STANLEY D.M., «Paul's Conversion in Acts. Why the Three Accounts?», *CBQ* 15 (1953), 327-338.
- STENDHAL K., *Paul Among News and Gentiles*, Philadelphia 1976.
- WEISER A., *Die Apostelgeschichte*, Gütersloh – Würzburg 1985.
- WILCKENS U., «Die Bekehrung des Paulus als religionsgeschichtliches Problem», *ZThK* 56 (1965), 19-43.
- WINDISCH H., «Die Christophanie vor Damascus und ihre religionsgeschichtliche Parallelen», *ZNW* 31 (1932), 1-23.
- WOJCIECHOWSKI M., *Apokryfy z Biblii greckiej. 3 i 4 Księga Machabejska, 3 Księga Ezdrasza oraz Psalm 151 i Modlitwa Manassesza*, RSB 8, Warszawa 2001.
- ZIMMERLI W., *Ezechiel*, I, BKAT 13/1, Neukirchen – Vluyn 1969.